

Alina Wnuk

REALIZACJA ZAGADNIENÍ EUROPEJSKICH W POLONISTYCE SZKOLNEJ (NA PODSTAWIE ANKIET)

W roku szkolnym 2005/2006 w kilku łódzkich szkołach przeprowadzone zostało badanie ankietowe, którego adresaci uczniowie i nauczyciele – poproszeni zostali o wypowiedzenie się nt. sposobów realizacji problematyki europejskiej podczas zajęć lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Celem autorki było sprawdzenie, w jakim stopniu uczniowie uświadamiają sobie obecność zagadnień europejskich na lekcjach języka polskiego, a także w jaki sposób dostrzegają wpływ europejskiego dziedzictwa kulturowego na rodzimą literaturę. Badanie przeprowadzono na grupie prawie 400 uczniów ze szkół podstawowych, gimnazjów i liceów ogólnokształcących. Ankiety służyły również sprawdzeniu aktywności szkół i uczniów w zakresie organizacji i udziału w różnych formach działań pozalekcyjnych o tematyce europejskiej.

Z kolei nauczyciele oceniali funkcjonowanie tej problematyki w nauczaniu języka polskiego i podczas zajęć pozalekcyjnych oraz pozaszkolnych.

Wyniki ankiety w szkole podstawowej

Badania przeprowadzono na grupie 159 uczniów łódzkich szkół podstawowych.

1. Tytuł utworu reprezentującego literaturę europejską, poznanego w klasach 4–6 szkoły podstawowej, podało: 103 uczniów, czyli 65% ankietowanych; 11 uczniów, czyli 7%, wymieniło tytuły powieści literatury amerykańskiej – *Przygody Tomka Sawyera* i *Ania z Zielonego Wzgórza*; 45 osób, a więc 28%, nie podało żadnego tytułu.

Nazwisko autora znało 87 uczniów, co stanowi 55% ankietowanych; 5 dzieci, czyli 3%, wymieniło autorów amerykańskich, czyli M. Twaina i L. M. Montgomery; 67 uczniów, czyli 42% ankietowanych, nie zna nazwisk pisarzy europejskich.

Uczniowie wymienili następujące tytuły dzieł europejskich: *Tajemniczy ogród*, F. H. Burnett; *Chłopcy z Placu Broni*, F. Monar; *Robinson Crusoe*, D. Defoe; *Baśnie*, H. Ch. Andersen; *Władca pierścieni*, J. R. R. Tolkien; *Harry Potter*, J. K. Rowling; *Opowieści z Narni*, S. C. Lewis; *Opowieść wigilijna*, Ch. Dickens; *Dzieci z Bullerbyn*, A. Lindgren; *Mały Lord*, F. H. Burnett; *W 80 dni dookoła świata*, J. Verne; *Oda do radości*, F. Schiller; *Baśnie*, J. i W. Grimm.

2. Po jednym tytule baśni, których autorami są:

– H. Ch. Andersen – wymieniło 118 uczniów, czyli 74%, nie podało lub wymieniło zły tytuł – 41, tj. 26%;

– J. i W. Grimm – 71 uczniów, czyli 45%, nie wymieniło lub podało błędną odpowiedź 88, tj. 55%;

– Ch. Perrault – 47 uczniów, czyli 30%, nie podało żadnego tytułu 112, co stanowi 70% ankietowanych.

Uczniowie wymienili następujące tytuły baśni:

– H. Ch. Andersena: *Dziewczynka z zapalkami*, *Królowa Śniegu*, *Księżniczka na ziarnku grochu*, *Brzydkie kaczątko*, *Calineczka*, *Słowik*, *Pasterka i kominiarczyk*, *Krzesiwo*.

– J. i W. Grimm: *Tomcio Paluch*, *Czerwony Kapturek*, *Trzy małe świnki*, *Gęsiareczka*, *Jaś i Malgosia*, *Królowa Śnieżka*, *Kot w butach*, *Stoliczku, nakryj się!*

– Ch. Perrault'a: *Paluszek*, *Kopciuszek*, *Wróżki*.

3. Przynajmniej po jednym zwrocie z mitologii greckiej, który utrwalił się w języku polskim, podało:

– 87 osób, czyli 55% ankietowanych, w tym jeden – „spartańskie warunki” – nawiązuje w ogóle do historii i obyczajowości starożytnej Grecji;

– nie udzieliło żadnej odpowiedzi lub podało nieprawidłowy przykład 72 uczniów, co stanowi 45%.

Pojawiły się następujące zwroty z mitologii greckiej: syzyfowa praca, pięta Achillesa, odyseja, puszka Pandory, wierna jak Penelopa, koń trojański, stajnia Augiasza, prace Herkulesa, olimpijski spokój, po nitce do kłębka, nić Ariadny.

4. Mity greckie pochodzą z kręgu kultury: a) śródziemnomorskiej – odpowiedziało 119 uczniów, czyli 75% ankietowanych, b) afrykańskiej – 14

osób, tj. 9%, c) amerykańskiej – 11 dzieci, 7%. W ogóle nie wypowiedziało się w punkcie czwartym 15 uczniów, czyli 9%.

5. Do powieści podróżniczo-przygodowej zaliczyło: *Przygody Sherlocka Holmesa*, A. C. Doyle'a – 11 uczniów, czyli 7%; *W 80 dni dookoła świata*, J. Verne'a – 123 osoby, tj. 77%; *Władcę pierścieni*, J. R. R. Tolkiena – 18 uczniów, 11%. W ogóle nie podkreśliło żadnej odpowiedzi 7 osób, 5% ankietowanych.

6. W szkolnej imprezie o tematyce europejskiej uczestniczyło 69 uczniów, co stanowi 43% udzielających odpowiedzi uczniów szkoły podstawowej. Nie brałam/-em udziału odpowiedziało 90 uczniów, co stanowi 57% ankietowanych.

Uczniowie szkoły podstawowej brali udział w następujących imprezach o tematyce europejskiej: Dzień Europejski, Dzień Niemiecki, Dzień Unii Europejskiej, Dzień Wiosny w Europie (Wzór Dobrego Europejczyka), projekt Sokrates Comenius (tradycje, kultura, zwyczaje Austrii, Malty i Grecji), Pisanie listów w ramach programu Sokrates Comenius, Łódź na skrzyżowaniu z Europą – prezentacje klasowe na temat Unii.

7. Żaden ze 159 uczniów, którzy wypełniali ankiety, nie uczęszcza na zajęcia koła/klubu europejskiego.

8. Nie podano więc odpowiedzi na pytanie 8, które bezpośrednio wynikało z siódmego, a brzmiało: *Co było tematem tych zajęć?*

9. W szkolnych konkursach o tematyce europejskiej potwierdziło swój udział 43 uczniów, czyli 27%; nie uczestniczyło w żadnym 116 osób, tj. 73%. Wśród konkursów wymieniono następujące: Konkurs na Temat Dziel Literatury Europejskiej, Konkursy w ramach Dni Niemieckich, Dnia Wiosny w Europie, Dnia Europejskiego, Konkurs Europejski, Matematyczny *Kangur*, Konkurs Wiedzy o Unii Europejskiej, Konkurs na Plakat o Tematyce Europejskiej, Konkurs – Prezentacja Komputerowa o Krajach Unii.

10. Na pytanie: Jaką imprezę o tematyce europejskiej zaproponowałbyś/-abyś w twojej szkole? – odpowiedziało 72 uczniów, czyli 45%. Nie zaproponowało żadnej odpowiedzi 87 osób, czyli 55% ankietowanych uczniów szkół podstawowych. Wymieniono następujące imprezy, np.: konkursy na temat mitologii greckiej i rzymskiej, państw europejskich, Wielkiej Brytanii, piosenki europejskiej, fotograficzny *Najpiękniejsze miejsca w Europie*, na najładniejszy krajobraz Europy namalowany farbami, na temat Chorwacji, na najładniejsze przedstawienie o krajach należących do Unii Europejskiej;

imprezy: prezentacja różnych kultur europejskich, wystawa poświęcona krajom europejskim, dyskoteka z niemieckimi i angielskimi piosenkami, zielona szkoła w różnych państwach europejskich, bal, podczas którego należy się przebrać w strój ludowy wybranego kraju europejskiego, pisanie kartek z życzeniami do młodzieży z Europy, zimowisko w Skandynawii, kuchnia europejska (obiad z potrawami z różnych krajów europejskich), spotkania z rówieśnikami z Austrii i z Malty, przegląd tańców europejskich, projekt *Zabytki Europy*, dzień Europejczyka – kuchnia, obyczaje, wiedza o państwach Europy, szkolne zawody państw Unii Europejskiej, impreza z udziałem eurodeputowanych oraz artystów z Europy, prezentacja stolic Unii Europejskiej, impreza o zwyczajach mieszkańców krajów europejskich.

O wypełnienie ankiet poproszono również nauczycieli ze szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum ogólnokształcącego. W sumie uzyskano 50 ankiet, w tym ze szkoły podstawowej 18 i po 16 z pozostałych placówek. Wypełnianie ankiet miało charakter wywiadu z nauczycielami, podczas którego ankieter rozmawiał z pedagogami łódzkich szkół, zadawał pytania i prosił o spostrzeżenia, opinie, uwagi na temat zagadnień europejskich.

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród nauczycieli szkoły podstawowej (16 osób).

1. Na pytanie dotyczące oceny obecności tematyki europejskiej w nauczaniu języka polskiego w klasach 4–6 szkoły podstawowej 6 nauczycieli, czyli 33%, stwierdziło, że jest jej za mało; 10, tj. 56%, że wystarczająco; 2 osoby, czyli 11%, nie miały zdania w tej sprawie.

2. 10 nauczycieli, co stanowi 56%, zaproponowało nowe zagadnienia europejskie w nauczaniu języka polskiego: wzbogacić program i podręczniki o legendy odmiennych kultur, o więcej mitów, o fragmenty utworów z życia rówieśników, o wiadomości na temat kultury śródziemnomorskiej, o większą liczbę dzieł reprezentujących literaturę europejską (jedna z propozycji dotyczyła dramatów W. Szekspira); zrezygnować z pewnych tekstów literatury fantasy, których jest w podręcznikach za dużo. Dwoje, tj. 11%, nauczycieli stwierdziło, że nie ma potrzeby zmian w zakresie tematyki europejskiej; sześcioro, czyli 33%, w ogóle nie wypowiedziało się w tej sprawie.

3. 17 nauczycieli, a więc 94%, podało, że zagadnienia europejskie realizują nie tylko na lekcji języka polskiego, ale również na godzinie wychowawczej, na zajęciach edukacji regionalnej, koła teatralnego i polonistycznego, a nawet na zajęciach wyrównawczych. Tylko jeden nauczyciel, co stanowiło 11%, stwierdził, że zajmuje się tą tematyką wyłącznie na języku polskim.

4. Czwooro nauczycieli, czyli 22% odpowiedziało, że na zajęciach koła polonistycznego, prowadzonego przez nich, realizowana jest tematyka europejska. Podano następujące zagadnienia omawiane z uczniami: np. analiza ciekawych utworów (spoza lektur) literatury europejskiej, prezentacja kina europejskiego, czytanie mitów, rozmowa o śródziemnomorskich korzeniach naszej kultury. Siedem osób, 39%, napisało o realizacji tej problematyki w pracy kół europejskich. Siedmioro ankietowanych, 39%, nie wypowiedziało się na ten temat.

5. Metody, które dają najlepsze rezultaty podczas realizacji zagadnień europejskich to: metody aktywizujące, metoda projektu, pokaz, pogadanka, dyskusja. Tak wypowiedziało się na ten temat 17 osób, czyli 94%; jeden nauczyciel, co stanowi 6%, nie podał żadnej metody pracy z uczniami.

6. Przy realizacji problematyki europejskiej nauczyciele języka polskiego współdziałają z nauczycielami innych przedmiotów: historii, przyrody, plastyki, języków obcych, muzyki. Odpowiedziało tak 13 nauczycieli, czyli 72%. Nie udzieliło odpowiedzi 5 osób, czyli 28% ankietowanych nauczycieli szkoły podstawowej.

7. Dziewięcioro nauczycieli, czyli 50%, przygotowywało w swojej szkole jakąś imprezę lub konkurs o tematyce europejskiej, np.: Czy Znasz Świat Baśni i Mitów? Czy Znasz Książki o Harrym Potterze? Dni Europy, Dni Unii Europejskiej, uroczystości z okazji przyjazdu gości w ramach realizacji projektu Sokrates Comenius, Konkurs Literacki na Temat Znajomości Lektur z Kręgu Literatury Europejskiej, Konkurs na Temat Obyczajów i Tradycji Wybranych Krajów Unii Europejskiej.

8. Siedmioro nauczycieli, czyli 39%, przygotowywało uczniów do udziału w konkursach pozaszkolnych o tematyce europejskiej. 11 ankietowanych, 61% nie odpowiedziało na to pytanie. Uczniowie uczestniczyli w następujących konkursach międzyszkolnych: Czary i Magia, Tradycje i Zwyczaje w Nowych Krajach Unii Europejskiej, Konkurs Wiedzy o Unii Europejskiej, Konkurs o Kulturze Wybranych Krajów UE.

9. Żaden z ankietowanych nauczycieli języka polskiego w szkole podstawowej nie prowadzi koła ani klubu europejskiego. Cztery osoby, czyli 22% odpowiedziało, że działające w szkole koła europejskie prowadzą nauczyciele innych przedmiotów, przede wszystkim historii i języków obcych. Stwierdzono również, że koła/kluby odgrywają ważną rolę w realizacji tematyki europejskiej.

Wyniki ankiety w gimnazjum

Badanie przeprowadzono na grupie 122 uczniów łódzkich gimnazjów. Młodzież wypowiadała się na temat literatury europejskiej, poznanej na lekcjach języka polskiego, a więc utworów, pisarzy i gatunków literackich. Uczniowie odpowiadali także na pytania dotyczące udziału w zajęciach koła/klubu europejskiego, w konkursach i imprezach szkolnych oraz pozaszkolnych.

O wypełnienie ankiet poproszono również nauczycieli uczących w gimnazjum, którzy wypowiedzieli się na temat obecności zagadnień europejskich w nauczaniu języka polskiego w szkole ponadpodstawowej. 16 nauczycieli podzieliło się spostrzeżeniami dotyczącymi udziału w realizacji tej problematyki podczas zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

1. Na pytanie, jaki utwór z literatury europejskiej najlepiej pamiętasz z lekcji języka polskiego, 48 osób, czyli 39% ankietowanych, podało tytuł utworu; 74, tj. 61%, nie znało żadnego tytułu. Uzasadniło podanie takiego tytułu dzieła literatury europejskiej 44 uczniów, czyli 36%; nie uzasadniło 78 osób, czyli 64%. Wymieniono osiem następujących tytułów utworów literatury europejskiej: *Robinson Crusoe*, *Mały Książę*, *Romeo i Julia*, *Antygona*, *Przygody Don Kichota*, *Chłopcy z Placu Broni*, *Opowieść wigilijna*, *Świętoszek*. Jako europejskie podano dwa przykłady dzieł literatury amerykańskiej: *Przygody Tomka Sawyera*, *Stary człowiek i morze*. W uzasadnieniu uczniowie napisali na temat wyboru tych utworów:

Mały Książę – „Akurat omawiamy na lekcji; ładna książka; autor pisał zrozumiałym językiem o problemach współczesnych, bardzo mądra książka, napisana w ciekawy sposób, łatwy do zrozumienia, porusza takie problemy, jak miłość i przyjaźń”.

Romeo i Julia – „Najbardziej rozpoznawalny utwór na świecie, często wystawiany w teatrze”.

Antygona – „Wiele ciekawych rzeczy można zrobić przy tej lekturze, miałem wygłosić na lekcji przemówienie obrońcy Antygony”.

Chłopcy z Placu Broni – „Najdłużej omawiany utwór”.

Opowieść wigilijna – „Opowiada o nawróceniu, duchach i magii świąt”.

2. Przy drugim pytaniu 111 uczniów, czyli 91% ankietowanych, podkreśliło te spośród gatunków literackich, które najlepiej zna. Wyniki przedstawiają się następująco:

mit – 70 uczniów, co stanowi 57% wszystkich ankietowanych; epopeja – 13, tj. 11%; elegia – 2, tj. 2%; tren – 34, czyli 28%; oda – 21, tj. 17%; hymn – 50, tj. 41%; pieśń – 42, tj. 34%; fraszka – 46, tj. 38%; bajka – 54, czyli 44%; sonet – 10, tj. 8%; tragedia – 52, tj. 43%; komedia – 57, tj. 47%.

36 uczniów, czyli 30% ankietowanych, omówiło wybrane przez siebie gatunki literackie. Najczęściej wypowiadano się na temat: mitu – 13, tj. 25%, spośród wszystkich zaprezentowanych gatunków literackich; trenu – 11, tj. 21%; tragedii – 8, tj. 15%; komedii – 6, tj. 12%; bajki – 5, tj. 9%; hymnu – 4, tj. 8%; fraszki – 4, tj. 8%; pieśni – 1, tj. 2%.

86 uczniów, czyli 70%, nie podało w ogóle definicji gatunku lub odpowiedziało źle.

3. Nazwiska pisarzy europejskich, poznanych na lekcjach języka polskiego, wymieniło 36 uczniów, czyli 30% wszystkich ankietowanych, nie podało 86 osób, co stanowi 70%. Uzasadniło taki wybór pisarza 12 uczniów, czyli 10%, nie uzasadniło 110 ankietowanych, tj. 90%. Najczęściej wymieniano nazwiska: W. Szekspira, 25 uczniów, czyli 20% wszystkich ankietowanych; Sofoklesa, 8, tj. 7%; Moliera, 4, tj. 3%; Homera, 2, tj. 2%; A. de Saint-Exupéry'ego, 2, tj. 2%; D. Alighieri, 1, tj. 1%; Ch. Dickensa, 1, tj. 1%; H. Ch. Andersena, 1, tj. 1%.

Wymieniono także pisarza amerykańskiego E. Hemingwaya – 6 osób, czyli 5%. Uczniowie przy uzasadnieniu wyboru pisarza napisali w odniesieniu do W. Szekspira: „Odchodzi od klasycznej budowy tragedii, przedstawił problem zakazanej miłości, pisze wspaniałe tragedie, są bardzo interesujące, podziwiam go za *Romeo i Julię*, jeden z najlepszych pisarzy angielskich, pisze o miłości, *Romeo i Julia*, utwór bardzo ciekawy i wzruszający”; w odniesieniu do H. Ch. Andersena: „Pisze ciekawe utwory”.

4. Wskazywano, że współczesne rodzaje literackie pochodzą z następującego kręgu kulturowych: a) Skandynawia – podało 10 osób, czyli 8% wszystkich ankietowanych, b) starożytny Egipt – 10, czyli 8%, c) starożytna Grecja – 47, czyli 39%, d) Ameryka – 40, czyli 33%.

Nie udzieliło odpowiedzi 15 uczniów, czyli 12% wszystkich ankietowanych.

5. W szkolnej imprezie o tematyce europejskiej uczestniczyło 41 uczniów, tj. 34%. Najczęściej wymieniano: Dni Niemieckie, Z Europą na Ty, Dni Unii Europejskiej, Miasto Czterech Kultur, Dzień Europejski, Europejski Dzień Języków Obcych, Dyskoteka Europejska, Europo, Witaj Nam! 81 osób, czyli 66% wszystkich ankietowanych, nie podało żadnej imprezy o tematyce europejskiej, w której uczestniczyli.

6. 14 uczniów, tj. 11%, napisało, że uczęszcza na zajęcia koła/klubu europejskiego. 108 osób, tj. 89%, odpowiedziało, że nie chodzi na zajęcia klubu.

7. 13 uczniów, czyli 11%, podało tematykę omawianą na zajęciach koła/klubu, która ich najbardziej zainteresowała. Były to: wybrane kraje europejskie, europejskie języki obce (język angielski), tradycje różnych państw europejskich, święta Bożego Narodzenia w Europie, kultura państw europejskich, Unia Europejska. 109 osób, czyli 89%, nie udzieliło odpowiedzi na ten temat.

8. W konkursach o tematyce europejskiej brało udział 16 uczniów, czyli 13%, nie uczestniczyło 106 osób, tj. 87%. Uczniowie wymienili następujące konkursy szkolne i międzyszkolne: Konkurs o Unii Europejskiej, Konkurs Plastyczny „Europa Moich Marzeń”, Konkursy w Dniu Europejskim, Konkurs Znajomości Języków Obcych, Konkurs Wiedzy o Krajach Europejskich, Konkurs o Historii Europy.

9. 45 osób, czyli 37% wszystkich ankietowanych zaproponowało różne imprezy o tematyce europejskiej, a wśród nich: Kuchnia Europejska, Seminarium o Rolnictwie w Unii Europejskiej, Dni Języka Angielskiego, Dni Języka Rosyjskiego, Pisarze Angielscy, Najwybitniejsi Pisarze Europejscy i Ich Dzieła, Dni Europejskie – prezentacja wybranego kraju w Europie, Europa Bliżej Nas – Zwyczaje Innych Krajów Europejskich, Dyskoteka Europejska, Stroje Regionalne Krajów Europejskich, Wędrówki Kulinarne po Europie, Tradycje i Zwyczaje Krewnych z Europy, pokaz mody, Zawody Sportowe (każda klasa reprezentuje inny kraj), Wyjazd do jednej ze stolic europejskich, spotkanie z eurodeputowanym.

10. Na pytanie, co zawdzięczasz udziałowi w zajęciach, imprezach, konkursach o tematyce europejskiej odpowiedziało pozytywnie 26 uczniów, czyli 21% ankietowanych. Młodzież stwierdziła, że zawdzięcza większą wiedzę o Europie, o krajach, językach obcych, o nowych miejscach, ludziach i problemach związanych z naszym kontynentem, o kulturze, obyczajach, sztuce. Obok zdobywania informacji podkreślano aspekt ludyczny. 96 osób, czyli 79%, odpowiedziało, że nic nie zawdzięcza takim działaniom lub w ogóle nie udzieliło odpowiedzi.

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 16 nauczycieli gimnazjum.

1. 15 osób, czyli 94% ankietowanych, stwierdziło, że obecność tematyki europejskiej w nauczaniu języka polskiego w gimnazjum jest wystarczająca. Jedna osoba nie miała zdania w tej sprawie. Nauczyciele stwierdzili, że są to trudne zagadnienia, wymagające dojrzałości uczniów. Omawia się je przy okazji kontekstu kulturowego utworów i na lekcjach poświęconych historii kultury, zakres ich realizacji zależy w dużym stopniu od nauczyciela.

2. Dziewięć nauczycieli, czyli 56% ankietowanych zauważa potrzebę wprowadzenia zmian w zakresie tematyki europejskiej. Siedmioro, czyli 44%, nie widzi takiej potrzeby lub nie wypowiedziało się w tej sprawie. Nauczyciele zaproponowali omawianie najnowszych osiągnięć kultury europejskiej z dziedziny filmu, teatru i sztuki, różnic kulturowych we współczesnej Europie. Według nich należy wprowadzić materiał dotyczący kultury konkretnych państw europejskich, więcej wiadomości teoretycznych na temat historii literatury europejskiej, nowe pozycje z literatury południowej i wschodniej Europy.

3. Osiem osób, czyli 50%, realizuje tę tematykę wyłącznie na zajęciach języka polskiego. Z kolei drugie 50% ankietowanych omawia tematykę europejską również na godzinie wychowawczej, na zajęciach ścieżek przedmiotowych: edukacji czytelniczo-medialnej i europejskiej.

4. 13 nauczycieli, tj. 81% ankietowanych, nie prowadzi koła polonistycznego lub nie działało ono w ich szkole. Trzy wypowiedzi, co stanowi 19%, dotyczyły realizacji tematyki europejskiej na zajęciach koła polonistycznego i teatralnego. Opiekun tego ostatniego poinformował o wystawianiu adaptacji tekstów europejskich autorów.

5. 13 osób, czyli 81%, uważa, że najlepsze rezultaty podczas realizacji zagadnień europejskich dają metody aktywne, czyli dyskusja, przede wszystkim metoda projektu, prezentacje przygotowane przez uczniów na podstawie materiału wskazanego przez nauczyciela. Jedna wypowiedź dotyczyła efektywności działań pozaszkolnych w instytucjach zajmujących się tą problematyką.

6. Przy realizacji problematyki europejskiej 7 nauczycieli, tj. 44%, nie współdziała z innymi nauczycielami. Dziewięć osób, co stanowi 56%, współpracuje z nauczycielami różnych przedmiotów: sztuki, historii, języków obcych, wiedzy o społeczeństwie, geografii, oraz z pracownikami biblioteki.

7. Dwoje nauczycieli, tj. 13%, przygotowało imprezę lub konkurs o tematyce europejskiej, np. warsztaty dla klas VI podczas Dni Niemieckich oraz Z Mitologią za Pan Brat – konkurs dla uczniów gimnazjum o sztuce greckiej i mitologii. 14 osób, tj. 87%, nie przygotowało takiej imprezy w szkole.

8. Nikt z ankietowanych nauczycieli nie przygotował uczniów do udziału w konkursach o tematyce europejskiej poza szkołą.

9. Nauczyciele poloniści nie prowadzą w swojej szkole klubu europejskiego. Z dwóch ankiet wynika, że takie zajęcia prowadzą nauczyciele historii, geografii, języka niemieckiego.

Wyniki ankiety w liceum

Badanie przeprowadzono na grupie 102 uczniów łódzkich liceów. Młodzież wypowiadała się na temat literatury europejskiej, poznanej na lekcjach języka polskiego, a więc utworów, pisarzy, gatunków literackich. Wyjaśniała również znaczenie Biblii i mitologii greckiej w kulturze europejskiej i polskiej. Uczniowie w dalszej części ankiety odpowiadali na pytania dotyczące udziału w zajęciach koła/klubu europejskiego, w konkursach i imprezach szkolnych oraz pozaszkolnych. O wypełnienie ankiet poproszono również nauczycieli uczących w liceum, którzy wypowiedzieli się na temat obecności zagadnień europejskich w nauczaniu języka polskiego w szkole ponadgimnazjalnej. 16 nauczycieli podzieliło się także spostrzeżeniami dotyczącymi ich udziału w realizacji tej problematyki podczas zajęć pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

1. Na pytanie, jaki utwór z literatury europejskiej najlepiej pamiętasz z lekcji języka polskiego, odpowiedziało, wymieniając przykłady takich tytułów, 73 uczniów, czyli 72%; nie wymieniło żadnego tytułu lub podało nieprawidłową odpowiedź 29 osób, co stanowiło 28% ankietowanych licealistów. Uzasadniło swoją wypowiedź 66 uczniów, czyli 65%; nie uzasadniło 36, tj. 35%. Uczniowie wymienili następujące tytuły dzieł pisarzy i poetów europejskich z różnych epok literackich: *Mity*, *Edyp*, *Hamlet*, *Makbet*, *Romeo i Julia*, *Świętoszek*, *Skąpiec*, *Kandyd*, *Cierpienia młodego Wertera*, *Faust*, *Zbrodnia i kara*, *Jądro ciemności*, *Proces*, *Mistrz i Małgorzata*, *Mały Książę*, *Dżuma*, *Władca pierścieni*. Jeden uczeń wymienił przykład powieści amerykańskiej *Buszujący w zbożu*.

Przykładowe uzasadnienia podawane przez licealistów, dotyczące najlepiej zapamiętanego utworu literatury europejskiej:

Mity: „Pamiętam, bo omawialiśmy je całą pierwszą klasę”.

Edyp: „Jest to utwór ponadczasowy”.

Hamlet: „Dramat znany z powiedzenia »Być albo nie być«. Bardzo lubię dzieła Szekspira”.

Makbet: „Zainteresowała mnie różnorodność występujących postaci. Ukazuje w sposób sugestywny aspekt zbrodni. Mistrzostwo pisarstwa Szekspira. Porusza problemy aktualne do dzisiaj. Jest to dramat, który przypadł mi do gustu. Interesuję się kulturą brytyjską i dlatego zainteresowała mnie ta książka. Najlepszy dramat, jaki przeczytałem”.

Romeo i Julia: „Opisano tutaj tematykę miłosną, która jest mi bliska. Bardzo wzruszająca historia kochanków. Szekspir przedstawił uniwersalne wartości w życiu człowieka”.

Świętoszek: „Utwór mówi o ogólnoludzkich prawdach życiowych. Bardzo życiowy, dobrze przekazane przesłanie poprzez genialną kreację postaci”.

Skąpiec: „Poważny temat ujęty w lekkiej formie”.

Kandyd: „Ciekawy sposób widzenia świata przez filozofa, polemika z Leibnizem”.

Cierpienia młodego Wertera: „Charakterystyczny utwór preromantyczny. Podobał mi się jako pierwszy manifest sentymentalizmu, odwoływał się do niego w twórczości A. Mickiewicz. Romantyczna koncepcja świata, umiejętność oddania psychologicznych subtelności, ukazanie niespełnionej miłości – to wszystko wywołuje wrażenie. Opisuje uczucia i skutki cierpienia młodego mężczyzny. Bardzo interesująca książka”.

Faust: „Zafascynowała mnie metafizyczność tematu. Lubię dramaty”.

Zbrodnia i kara: „Fenomenalny szkic ludzkich postaw, galeria postaci, interesujący klimat powieści. Była to jedna z niewielu ciekawych lektur, wspaniała powieść mająca charakter psychoanalizy. Skłania czytelnika do refleksji nad potęgą ludzkiej psychiki oraz mechanizmami ludzkich zachowań. Występuje tu ciekawy wątek psychologiczny, dlatego utwór przemawiał do mnie. Powieść ta w sposób szczególny wpłynęła na mój sposób postrzegania świata. Niezwykle interesujące były psychiczne, moralne konsekwencje popełnienia zbrodni, wciągająca fabuła. To lektura mówiąca o tajemnicach ludzkiej natury, z rozbudowanym portretem psychologicznym głównego bohatera. Fascynująca powieść poruszająca wiele aspektów ludzkiej egzystencji”.

Jądro ciemności: „Pamiętam dobrze, bo niedawno omawialiśmy ten utwór na lekcji języka polskiego. Wywarł na mnie duże wrażenie ze względu na trudną tematykę i wnikliwość obserwacji narratora. Opowiadanie o wyprawie w głąb duszy ludzkiej”.

Proces: „Spodobała mi się paraboliczność powieści”.

Mistrz i Małgorzata: „Zaciekawił mnie ten utwór, bo występuje fantastyczna fabuła i wielopłaszczyznowość akcji. To moja ulubiona książka, nawiązująca do tradycji biblijnej, o wartkiej akcji i wciągającej fabule. Cenię ją za ciekawe wykreowanie rzeczywistości, dyskusję z mitami i schematami obecnymi w kulturze europejskiej”.

Mały Książę: „Przypomina bajkę. Podoba mi się, ponieważ opowieść ma charakter ponadczasowy; wymowa aktualna do dzisiaj”.

Dżuma: „Właśnie omawiamy tę powieść na lekcjach języka polskiego”.

Władca pierścieni: „Wymieniam ten utwór, gdyż interesuję się literaturą fantasy. Historie, które przedstawia, są fascynujące; występuje w takiej formie, która do mnie przemawia”.

2. Odpowiadając na drugie pytanie uczniowie podkreślili te spośród gatunków literackich, które potrafią najlepiej omówić. W badaniu czynnie uczestniczyło 90 uczniów, czyli 88% ankietowanych; 12 osób, tj. 12%, nie pod-

kreśliło żadnych gatunków. Wyniki przedstawiają się następująco: mit – 52 osoby, tj. 51%, epopeja – 29, tj. 28%, elegia – 11, tj. 11%, tren – 46, tj. 45%, oda – 16, tj. 16%, hymn – 31, tj. 30%, pieśń – 16, tj. 16%, fraszka – 60, tj. 59%, bajka – 43, tj. 42%, sonet – 24, tj. 24%, tragedia – 43, tj. 42%, komedia – 51, tj. 50%. Prawidłowo omówiło dwa spośród wybranych gatunków literackich 80 uczniów, czyli 78%; nie omówiło w ogóle lub zrobiło to źle – 22 uczniów, tj. 22%. Największa liczba uczniów omówiła fraszkę – 44, tj. 43% ankietowanych. Kolejność pozostałych gatunków literackich według liczby wypowiadających się na ich temat osób była następująca: tren – 23, tj. 23%, mit – 22, tj. 22%, bajka – 19, tj. 19%, hymn – 9, tj. 9%, tragedia – 9, tj. 9%, komedia – 8, tj. 8%, epopeja – 8, tj. 8%, sonet – 7, tj. 7%, elegia – 2, tj. 2%, oda – 2, tj. 2%, pieśń – 1, tj. 1%.

3. Nazwiska poetów lub pisarzy europejskich, poznanych na lekcjach języka polskiego, wymieniło 66 uczniów, co stanowi 65% wszystkich ankietowanych, nie wymieniło 36 osób, tj. 35%. **Podano następujące nazwiska twórców literatury europejskiej:** Homer, Sofokles, Horacy, Fr. Villon, W. Szekspir, J. Donne, Molier, J. B. Racine, Voltaire, D. Diderot, J. W. Goethe, G. Byron, J. Austen, A. Puszkina, M. Lermontow, Stendhal, H. Balzac, W. Hugo, F. Dostojewski, E. Zola, J. Conrad, Ch. Baudelaire, P. Verlaine, A. Rimbaud, F. Kafka, M. Bułhakow, T. Mann, J. Joyce, A. de Saint-Exupéry, A. Camus, G. Orwell, S. Beckett, J. R. R. Tolkien.

Wymieniono również przedstawiciela prozy iberoamerykańskiej G. Marqueza. Uzasadniło swój wybór 53 uczniów, co stanowi 52% ankietowanych; nie uzasadniło 49 osób, tj. 48%. **Przykłady uzasadnień dotyczących wyboru poetów lub pisarzy europejskich:**

W. Szekspir: „Jego utwory mówią o ludzkich namiętnościach. Wciągająca fabuła, drobiazgowa analiza psychologiczna bohaterów, barwne i interesujące przedstawienie świata, piękne przedstawienie historii miłosnych – za to cenię tego wielkiego dramaturga. Lubię czytać jego utwory. Są ponadczasowe, zabawne, czasem wzruszające”.

J. Donne: „Liryki tego poety zachwycają obecnością metafor na temat życia i świata”.

Molier: „Cenię go za całkowite poświęcenie się sztuce. Przedstawiał prawdę o życiu, łatwo czyta się jego utwory”.

J. W. Goethe: „Prekursor najpiękniejszej epoki – romantyzmu”.

F. Dostojewski: „Klasyk literatury europejskiej, opisuje i analizuje zagadnienia ludzkiej psychiki. Jego utwory wyróżniają się na tle innych tematyką. Motywy psychologiczne w jego powieściach są interesujące i zapadają w pamięć. Podejmuje również w swoich utworach ważne problemy społeczne, np. głód, biedę”.

Ch. Baudelaire: „Dostrzegam w jego wierszach zmysłowość, kontrast piękna i brzydoty”.

J. Conrad: „Cenię go za stworzenie portretu człowieka w środowisku pozbawionym jakichkolwiek nakazów moralnych”.

Fr. Kafka: „Potrafił ukazać samotność i zagubienie człowieka współczesnego”.

M. Bułhakow: „Jest ciekawy i niepowtarzalny”.

A. de Saint-Exupéry: „Zainteresowała mnie problematyka jego utworów”.

J. R. R. Tolkien: „Fascynuje ogrom wykreowanego przez niego świata”.

G. Orwell: „Jego powieść *Rok 1984* bardzo mnie zainteresowała. Najpierw przeczytałem fragment z podręcznika, później sięgnąłem po całość lektury”.

4. 78 uczniów, czyli 76%, wyjaśniło, na czym polega znaczenie Biblii w kulturze europejskiej i polskiej; 24, czyli 24%, nie odpowiedziało na to pytanie.

Licealiści wskazali na Biblię jako źródło kultury europejskiej i polskiej oraz omówili jej znaczenie pod kątem religijnym, jako najważniejszej księgi chrześcijan („księga nad księgami”), literackim, jako źródło motywów, tematów, wątków, gatunków literackich, symboli, zwrotów, wyrażen i związków frazeologicznych, a także inspiracji artystycznej dla twórców reprezentujących takie dziedziny sztuki, jak literatura, malarstwo, rzeźba, architektura, żyjących w różnych epokach kulturowych w dziejach Europy.

5. 81 uczniów, czyli 79% wszystkich ankietowanych, podkreśliło znaczenie mitologii w kulturze europejskiej i polskiej; 24 osoby, czyli 24%, nie potrafiły nic na ten temat napisać. Licealiści podkreślili znaczenie mitologii greckiej jako kolebki kultury europejskiej i polskiej. Stała się ona źródłem:

- wyobrażeń współczesnych ludzi o najdawniejszych czasach,
- wiedzy na temat wierzeń starożytnych Greków,
- ich poglądów i przekonań dotyczących powstania świata i kosmosu,
- tematów, motywów, wątków dla różnych dziedzin sztuki,
- związków frazeologicznych funkcjonujących w językach europejskich,
- archetypów zachowań i postaw,
- natchnienia artystycznego,
- literackim,
- cywilizacji europejskiej.

6. W szkolnej imprezie o tematyce europejskiej brało udział 42 uczniów, co stanowi 41% ankietowanych; 60 osób, tj. 59%, nie uczestniczyło w żadnej takiej imprezie. Licealiści wymienili: Europejski Dzień Języków i wyjazd o charakterze językowym do Niemiec.

7. Trzech uczniów, tj. 3%, brało udział w konkursach o tematyce europejskiej; 99 osób, czyli 97%, nie uczestniczyło w żadnym takim konkursie. Licealiści wymienili Teleturniej Wiedzy o Unii Europejskiej, Konkurs Języka Niemieckiego podczas Europejskiego Dnia Języków oraz Euroquiz, w którym jedna uczennica zdobyła II miejsce w Polsce.

8. 18 uczniów, czyli 18% ankietowanych, odpowiedziało na pytanie, co zawdzięczają udziałowi w imprezach, zajęciach i konkursach o tematyce europejskiej; 84 osoby, tj. 82%, nie udzieliło takiej odpowiedzi. Uczniowie wymienili:

- możliwość poznania literatury europejskiej,
- wiadomości na temat krajów europejskich, ich historii, kultury i obyczajów,
- wzrost świadomości europejskiej,
- lepsze poznanie struktur unijnych,
- poszerzenie wiedzy o kulturze antycznej.

Żaden z uczniów nie uczęszcza na zajęcia koła/klubu europejskiego.

Wyniki ankiety przeprowadzonej wśród 16 nauczycieli liceum.

1. Osiem osób, czyli 50% ankietowanych, oceniło pozytywnie obecność tematyki europejskiej w nauczaniu języka polskiego w liceum; jest ona niezbędna. Pięcioro nauczycieli, tj. 31%, zwróciło uwagę na występowanie w licealnej dydaktyce polonistycznej wielu pozycji klasyki światowej, europejskiej. Trzy osoby, czyli 19%, stwierdziły, że jest obecna w zbyt wąskim zakresie.

2. Wszyscy ankietowani nauczyciele zauważyli potrzebę wprowadzenia zmian w zakresie tematyki europejskiej w liceum. Według nich należałoby zrezygnować z tych lektur, które wystąpiły już w nauczaniu gimnazjalnym oraz z pewnych tekstów literackich w obrębie epok, np. romantyzmu czy pozytywizmu, a także z całościowego omawiania *Cierpienia młodego Wertera* J. W. Goethego, zaś wybór dzieł literackich uzupełnić o fragmenty utworów J. Joyce'a, M. Prousta, S. Becketta, T. S. Eliota, dzieła U. Eco, teksty ze współczesnej literatury zachodnioeuropejskiej, oraz ponownie wprowadzić do listy lektur *Proces* F. Kafki.

3. 10 osób, czyli 62%, realizuje tę tematykę wyłącznie na zajęciach języka polskiego. Troje nauczycieli, tj. 19% ankietowanych, omawia tematykę europejską również na zajęciach z wiedzy o kulturze. Trzy inne osoby, tj. 19%, na lekcjach filozofii.

4. 10 nauczycieli, tj. 62% ankietowanych, w ramach prowadzonego przez siebie koła polonistycznego realizuje tematykę europejską, np.:

Biblia – żywe źródło inspiracji europejskiej kultury;

Antyk judajski i grecko-rzymski źródłem europejskiej kultury;

Humana humanae ferende jako przesłanie filozoficzne różnych dzieł literatury europejskiej;

Polska poezja współczesna w kontekście najnowszych zjawisk w literaturze europejskiej.

Sześcioro nauczycieli, tj. 38%, nie prowadzi koła polonistycznego w swojej szkole.

5. 14 osób, czyli 88%, uważa, że najlepsze rezultaty podczas realizacji zagadnień europejskich dają metody problemowe, dyskusja, wykład, metoda projektu. Dwoje nauczycieli, tj. 12%, stwierdziło, że nie różnią się one od metod stosowanych na innych lekcjach.

6. Przy realizacji problematyki europejskiej 11 osób, tj. 69%, nie współdziała z nauczycielami innych przedmiotów. Pozostałych 5 osób, czyli 31%, współpracuje z nauczycielami innych przedmiotów przy realizacji tematyki europejskiej, np. z historykami oraz nauczycielami języków obcych.

7. Żaden z ankietowanych nauczycieli nie przygotował imprezy lub konkursu o tematyce europejskiej w szkole.

8. 15 osób, czyli 94%, nie przygotowywało uczniów do udziału w konkursach o tematyce europejskiej poza szkołą. Jeden nauczyciel, co stanowi 6%, przygotował uczniów, z pozytywnym wynikiem, do ogólnopolskiego konkursu o tej tematyce. Młodzież otrzymała wyróżnienie.

9. Nauczyciele poloniści nie prowadzą w swojej szkole koła/klubu europejskiego.

Podsumowanie wyników ankiety na temat realizacji zagadnień europejskich w szkołach

Uczniowie szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum odpowiedzieli na 10 pytań ankietowych, dotyczących zagadnień europejskich. Otrzymane wyniki pozwoliły na sformułowanie wniosków na temat efektów działań edukacyjnych i wychowawczych w pracy z uczniami podczas zajęć lekcyjnych,

pozalekcyjnych i pozaszkolnych, podczas których omawiana jest problematyka europejska.

Wyniki badań ankietowych w odniesieniu do uczniów szkoły podstawowej

Można stwierdzić, że po pięciu latach nauki w szkole podstawowej uczniowie klasy VI:

- w większości potrafią wymienić tytuł utworu reprezentującego literaturę europejską;
- nie zawsze radzą sobie z odróżnianiem literatury europejskiej od amerykańskiej, dla nich jest to literatura inna niż polska, po prostu powszechna;
- mają problemy z zapamiętaniem nazwisk twórców tej literatury;
- przede wszystkim znają tytuły baśni H. Ch. Andersena, nieźle pamiętają utwory braci J. i W. Grimm, nie znają prawie w ogóle baśni Ch. Perraulte'a;
- tylko połowa uczniów potrafi wymienić co najmniej jeden zwrot z mitologii greckiej, który utrwalił się w języku polskim;
- większość ankietowanych wiedziała, że mity greckie pochodzą z kręgu kultury śródziemnomorskiej;
- budzi niepokój fakt, że 40 uczniów, czyli 25% wszystkich ankietowanych, uważa, że mity greckie pochodzą z kręgu kultury afrykańskiej, amerykańskiej lub nie mają zdania na ten temat;
- zdecydowana większość uczniów prawidłowo określiła dzieło J. Verne'a jako powieść podróżniczo-przygodową, ale 23% ankietowanych ma nadal z tym kłopoty, mimo że tytuł *W 80 dni dookoła świata* wydaje się wyjątkowo czytelny;
- prawie połowa brała udział w imprezach o tematyce europejskiej, potrafiła więc podać ich przykłady;
- budzi zdziwienie, że żaden z uczniów nie uczęszcza na zajęcia koła/klubu europejskiego, mimo że w tych szkołach działa taka forma zajęć pozalekcyjnych;
- nieduża grupa uczniów uczestniczyła w szkolnych konkursach dotyczących zagadnień europejskich, podano przykłady kilku interesujących konkursów;
- przeszło połowa ankietowanych proponowała wiele ciekawych imprez o tematyce europejskiej, które mogłyby się odbyć w ich szkole.

Wyniki badań ankietowych w odniesieniu do uczniów gimnazjum

Ankiety wykazały, że uczniowie III klasy gimnazjum:

- mają problemy z podaniem tytułu utworu reprezentującego literaturę europejską, a przywołane powieści, czyli *Robinson Crusoe* i *Chłopcy z Placu Broni* to lektury poznane jeszcze w szkole podstawowej;

– przykłady tytułów utworów literatury amerykańskiej, które pojawiły się w ankiecie, świadczą o tym, że niektórzy uczniowie nie odróżniają jej od literatury europejskiej;

– mniej niż połowa ankietowanych potrafiła uzasadnić, dlaczego te a nie inne utwory najlepiej zapamiętała z lekcji języka polskiego;

– zdecydowana większość uczniów podkreśliła zgodnie z poleceniem gatunki literackie, ponad połowa zna najlepiej mit, mniej niż połowa (ok. 30–40% i więcej) – komedię, bajkę, tragedię, hymn, fraszkę, pieśń, w następnej kolejności uplasowały się – tren, oda, sonet, epepeja, elegia;

– mniej niż połowa uczniów potrafiła omówić wybrane przez siebie gatunki literackie, przede wszystkim mit, tren, tragedię, komedię, bajkę, fraszkę, hymn; jedna osoba omówiła pieśń;

– mniej niż połowa ankietowanych wymieniła nazwiska pisarzy europejskich, tylko 10% potrafiło uzasadnić swój wybór;

– wystąpiły problemy przy wskazaniu kręgu kulturowego, z którego pochodzą współczesne rodzaje literackie, około 40% podała starożytną Grecję, ale zaskakuje wybór Ameryki (wskazało ją ponad 30%), co wyraźnie świadczy o nieznanomości przez uczniów zagadnień europejskiego dziedzictwa kulturowego;

– co prawda niewielka liczba uczniów potwierdziła, że uczestniczy w pracy koła/klubu europejskiego, ale podano ciekawą tematykę tych zajęć, dotyczącą tej problematyki;

– uczniowie chętnie uczestniczyli w szkolnych imprezach na temat Europy, podali ciekawe przykłady tych imprez;

– niewielka liczba uczniów brała udział w konkursach szkolnych i międzyszkolnych, za to wymieniono interesujące przykłady;

– podano ciekawe propozycje różnych imprez o tematyce europejskiej;

– trafnie odpowiedziano również na pytanie, co uczniowie zawdzięczają udziałowi w zajęciach, imprezach, konkursach, wymieniając wiedzę i zabawę.

Wyniki badań ankietowych w odniesieniu do uczniów liceum

Można stwierdzić, że ankietowani licealiści:

– zdecydowanie poradzili sobie z podaniem tytułu utworu reprezentującego literaturę europejską; na uwagę zasługuje bogaty wybór dzieł, które przedstawili;

– więcej niż połowa uczniów uzasadniła swoje propozycje lektury; odpowiedzi te czyta się z zainteresowaniem;

– zdecydowana większość licealistów podkreśliła gatunki literackie: ponad połowa zna najlepiej fraszkę, mit i komedię, mniej niż połowa (ok. 30–40% i więcej) – tren, bajkę, komedię, tragedię i hymn, w następnej kolejności uplasowały się epepeja, oda, elegia, pieśń, sonet;

- zdecydowana większość ankietowanych uzasadniła wybrane przez siebie gatunki literackie: około 20% do 43% omówiło fraszkę, tren, mit i bajkę, w dalszej kolejności znalazły się: hymn, tragedia, komedia, epopeja, sonet, elegia, oda, pieśń;
- porównywalna liczba uczniów wymieniła bogatą listę nazwisk pisarzy europejskich, ciekawie uzasadniając swój wybór;
- około 80% omówiło znaczenie Biblii i mitologii greckiej w kulturze europejskiej i polskiej, podając obszerne i trafne argumenty;
- mniej niż połowa uczniów brała udział w imprezach o tematyce europejskiej, przy czym wymieniono tylko dwa przykłady;
- licealiści nie uczestniczą w pracy koła/klubu europejskiego, dlatego nie potrafili podać żadnej tematyki;
- tylko trzy odpowiedzi dotyczyły udziału w konkursach na temat zagadnień europejskich;
- 18% uczniów pozytywnie odpowiedziało na pytanie, co zawdzięczają udziałowi w imprezach, konkursach i zajęciach o tematyce europejskiej, przy czym były to wypowiedzi rzeczowe i ciekawe.

Podsumowanie wyników ankiety przeprowadzonej wśród nauczycieli szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum

Nauczyciele uważają, że obecność tematyki europejskiej w nauczaniu języka polskiego we wszystkich typach szkół jest wystarczająca (76%), choć niektórzy są zdania, że jest jej za mało (18%); tak wypowiedzieli się nauczyciele szkoły podstawowej i liceum.

Nauczyciele wszystkich typów szkół proponowali zmiany w odniesieniu do treści europejskich, podając ciekawe przykłady w tym zakresie.

Połowa nauczycieli realizuje tematykę europejską nie tylko na lekcji języka polskiego, ale również na innych zajęciach lekcyjnych, pozalekcyjnych i pozaszkolnych.

Nauczyciele prowadzący koło polonistyczne (34% ankietowanych) potwierdzają realizację tematyki europejskiej; ciekawe przykłady podali nauczyciele uczący w gimnazjum i w liceum.

Zdecydowana większość nauczycieli wymieniła metody dydaktyczne, które dają najlepsze rezultaty podczas realizacji zagadnień europejskich, przede wszystkim metodę projektu.

Najchętniej współdziałają przy realizacji problematyki europejskiej z innymi nauczycielami, głównie humanistami, nauczyciele szkoły podstawowej, potem gimnazjum, a najrzadziej współpracują ze sobą nauczyciele liceum.

Największą aktywność w przygotowaniu szkolnych imprez lub konkursów o tematyce europejskiej wykazują nauczyciele szkoły podstawowej, niewielką gimnazjum; żadną imprezą nie mogą się pochwalić nauczyciele liceum.

Do konkursów pozaszkolnych przygotowują uczniów głównie nauczyciele szkoły podstawowej, sporadycznie miało to miejsce w liceum, nie zdarzyło się w objętych badaniami gimnazjach.

Żaden z nauczycieli polonistów nie prowadzi koła/klubu europejskiego, chociaż w ich szkołach takie zajęcia się odbywają, ale opiekunami są przede wszystkim historycy i nauczyciele języków obcych.

Ocena na podstawie wyników ankiety działań edukacyjnych i wychowawczych, podejmowanych w szkole podstawowej, gimnazjum, liceum w celu przybliżenia problematyki europejskiej

Na podstawie wyników ankiety przeprowadzonej wśród 383 uczniów i 50 nauczycieli ze szkoły podstawowej, gimnazjum i liceum należy stwierdzić, że powinno się przede wszystkim utrzymywać w świadomości uczniów na lekcjach języka polskiego pojęcie dzieła i autora reprezentującego literaturę europejską, również pod kątem umiejętności zakwalifikowania utworu do rodzaju i gatunku literackiego. Głównie działania takie należy podjąć w szkole podstawowej i w gimnazjum. Młodzież licealna radzi sobie dobrze z tym problemem, w zdecydowanej większości ma świadomość istnienia dzieł i autorów przynależności europejskiej.

Podczas omawiania utworów literatury powszechnej na lekcjach języka polskiego powinno się systematycznie przybliżać uczniom szkół podstawowych i gimnazjów biografie pisarzy światowych i okoliczności, które złożyły się na powstanie dzieła. Pomoże to uczniom odróżnić utwory i autorów europejskich od np. amerykańskich. W liceum ten problem nie występuje. Licealiści nie mieli wątpliwości przy podaniu tytułu i nazwiska twórcy i dzieła europejskiego.

Aby poprawić znajomość utworów literatury powszechnej trzeba zachęcać uczniów szkoły podstawowej i gimnazjum do samodzielnego poznawania literatury europejskiej, np. tych pierwszych do czytania baśni, z kolei wśród gimnazjalistów z konsekwentną systematycznością propagować warto dzieła europejskie różnych epok, ponieważ stan znajomości tych tekstów jest słaby.

Należy uświadamiać uczniom II i III etapu edukacyjnego pojęcie dziedzictwa kultury europejskiej i polskiej, rolę starożytnej Grecji jako źródła współczesnej cywilizacji, istnienie kręgu kultury śródziemnomorskiej czy

wreszcie wpływ mitologii greckiej na język polski. W liceum poziom realizacji tej tematyki jest właściwy, o czym świadczą dojrzałe odpowiedzi uczniów na temat znaczenia Biblii i mitologii greckiej w rozwoju kultury polskiej i europejskiej. Zresztą licealiści zawsze mogą samodzielnie przeczytać informacje zawarte w podręczniku do języka polskiego na temat kontekstu literackiego i historycznego epoki. W szkole podstawowej i w gimnazjum najważniejszy jest wykład lub pogadanka nauczyciela o epoce i jej przedstawicielach, a także o głównych tendencjach w innych dziedzinach sztuki. Uczniowie klasy VI nie są na tyle samodzielni i dojrzały intelektualnie, aby w pełni zrozumieć rolę starożytnej Grecji w rozwoju kultury polskiej i europejskiej. Podręczniki do języka polskiego zawierają pewne wskazówki na ten temat, ale bez wyjaśnienia nauczyciela mogą nie zostać w pełni zrozumiane. Na pewno większą samodzielnością wykazują się uczniowie gimnazjum, którzy emocjonalnie i intelektualnie poradzą już sobie z zagadnieniem europejskiego dziedzictwa kulturowego. Odnosi się wrażenie, że gimnazjalistom brakuje przede wszystkim chęci i zaangażowania, aby zainteresować się samodzielnie problematyką europejską.

Z dziedzictwem kulturowym wiąże się pojęcie genologii. Nie mają trudności z omówieniem wybranych przez siebie gatunków literackich uczniowie liceum, ale gimnazjaliści nie wykazują się znajomością w tym zakresie. Najgorzej wypadły u jednych i drugich: epopeja, oda, elegia, sonet, pieśń; przy czym dziwi nieznaną cech gatunkowych pieśni, która tak naprawdę stanowi podstawę wszystkich pozostałych gatunków lirycznych. O ile uczniowie mogą nie pamiętać ody czy elegii, to jednak winni wykazać się znajomością sonetu oraz epopei. O eposie jest mowa przy omawianiu fragmentów *Iliady* i *Odysei*, o epopei uczniowie słyszą przy lekturze *Pana Tadeusza* Mickiewicza. Sonet gimnazjaliści poznają, omawiając teksty poetyckie J. A. Morsztyna, a następnie wybrane liryki z *Sonetów krymskich* Mickiewicza. Licealiści z kolei czytają *Sonety do Laury* Petrarke oraz powtarzają podczas lekcji języka polskiego twórczość wymienionych wcześniej poetów polskich.

Na podstawie analizy wyników ankiety w części dotyczącej działań pozalekcyjnych i pozaszkolnych na temat zagadnień europejskich wynika, że takie imprezy i konkursy głównie odbywają się w szkole podstawowej i w gimnazjum. Najmłodsi chętnie wypowiadają się o swoim udziale w tych zajęciach, dlatego że impreza im się podobała, sprawiła im przyjemność, była ciekawym działaniem podjętym przez szkołę. Uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum uczestniczą również w pracach klubów europejskich. Niestety, tego entuzjazmu nie odnotowaliśmy podczas analizy ankiet licealistów, którzy prawie wcale nie uczestniczą w tego typu imprezach, konkursach

czy zajęciach koła/klubu europejskiego. Przyczyny takiego stanu mogą być różne: dużo nauki i brak czasu, przygotowywanie się do matury, nieorganizowanie zajęć o tematyce europejskiej w szkole lub ich sporadyczna prezentacja albo zwyczajna niechęć.

Niewątpliwie nasuwa się wniosek, że należy włączyć zdecydowanie większą grupę uczniów do działań pozalekcyjnych i pozaszkolnych na temat zagadnień europejskich, zwłaszcza w liceum, proponować młodzieży ciekawe zajęcia, realizowane za pomocą trafnie dobranych metod pracy, wskazać celowość uczestnictwa w imprezach i konkursach, a uczniowie, jak wynika z ankiety, chętnie podejmą wyzwanie, zwłaszcza ze szkół podstawowych i gimnazjum, może również z liceów. Uczniowie szkoły podstawowej i gimnazjum mają wspaniałe pomysły, które można wykorzystać w pracy dydaktycznej i wychowawczej.

Nauczyciele poloniści mają pełną świadomość znaczenia tematyki europejskiej w nauczaniu języka polskiego. Zwłaszcza ciekawe wydają się propozycje dotyczące wprowadzenia nowych zagadnień takich, jak różnice kulturowe we współczesnej Europie, najnowsze osiągnięcia w różnych dziedzinach sztuki europejskiej, nowe pozycje literatury zachodnioeuropejskiej, a także dzieła twórców wschodniej i południowej Europy. Nauczyciele zdają sobie sprawę z możliwości wykorzystania różnych form zajęć edukacyjnych do realizacji tematyki europejskiej, np. ścieżki edukacyjne czy koło polonistyczne. Niezwykle ważna wydaje się także współpraca z nauczycielami innych przedmiotów, zwłaszcza przy realizacji projektu o wybranej tematyce europejskiej.

Wydaje się, że dużo w zakresie organizacji imprez i konkursów mogą zdziałać właśnie nauczyciele poloniści, którzy wspólnie z pozostałymi humanistami – i nie tylko – mogą opracować kalendarz imprez, konkursów szkolnych i pozaszkolnych, a osobiście na przykład realizować te o charakterze polonistycznym.

Zaprezentowane tutaj działania służą poszerzeniu wiedzy na temat państw Unii Europejskiej i Europy, uczą tolerancji wobec przedstawicieli innych narodów, odmiennych postaw, poglądów; wobec różnorodności, z którą mamy do czynienia na naszym kontynencie, a jednocześnie poprzez porównanie z rodzimym dorobkiem historycznym, kulturowym, gospodarczym, politycznym pokazują, że nie powinniśmy wstydić się naszej tradycji i osiągnięć, tego wszystkiego, co składa się na polską tożsamość narodową.

Ankieta na temat zagadnień europejskich dla uczniów szkoły podstawowej

Proszę o odpowiedź na następujące pytania.

Klasa VI...

1. Jaki utwór reprezentujący literaturę europejską poznałeś/-aś w klasach 4–6?
Podaj tytuł i nazwisko autora.
.....
2. Podaj po jednym tytule baśni, których autorami są:
 - a) H. Ch. Andersen –
 - b) J. i W. Grimm –
 - c) Ch. Perrault –
3. Podaj przynajmniej jeden zwrot z mitologii greckiej, który utrwalił się w języku polskim
.....
4. Mity greckie pochodzą z kręgu kultury.
 - a) śródziemnomorskiej,
 - b) afrykańskiej,
 - c) amerykańskiej.Podkreśl prawidłową odpowiedź.
5. Który z podanych utworów zaliczysz do powieści podróżniczo-przygodowej?
Podkreśl wybraną odpowiedź.
 - a) *Przygody Sherlocka Holmesa*, A. C. Doyle,
 - b) *W 80 dni dookoła świata*, J. Verne,
 - c) *Władca pierścieni*, J. R. R. Tolkien.
6. W jakiej szkolnej imprezie o tematyce europejskiej uczestniczyłeś/-aś?
.....
.....
.....
7. Czy uczęszczasz na zajęcia koła europejskiego/klubu europejskiego?
.....
8. Co było tematem tych zajęć? Podaj przykład.
.....
.....
.....
9. Czy i w jakim szkolnym konkursie o tematyce europejskiej brałeś/-aś udział?
.....
.....
.....
10. Jaką imprezę o tematyce europejskiej zaproponowałbyś/-abyś w twojej szkole?
.....
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety

Ankieta na temat zagadnień europejskich dla uczniów gimnazjum

Proszę o odpowiedź na następujące pytania i polecenia

Klasa III...

1. Jaki utwór z literatury europejskiej najlepiej pamiętasz z lekcji języka polskiego i dlaczego?
Krótko uzasadnij swój wybór.
.....
.....
2. Spośród podanych gatunków literackich podkreśl te, które najlepiej znasz:
mit, epepeja, elegia, tren, oda, hymn, pieśń, fraszka, bajka, sonet, tragedia, komedia.
Omów dwa spośród wybranych i podkreślonych przez siebie gatunków literackich.
.....
.....
3. Wymień nazwisko/nazwiska poetów lub pisarzy europejskich, których poznałeś/-aś na lekcjach języka polskiego i których najchętniej czytasz. Uzasadnij swój wybór.
.....
.....
4. Z jakiego kręgu kulturowego pochodzą współczesne rodzaje literackie?
Podkreśl wybraną odpowiedź.
 - a. Skandynawia,
 - b. starożytny Egipt,
 - c. starożytna Grecja,
 - d. Ameryka.
5. W jakiej szkolnej imprezie o tematyce europejskiej uczestniczyłeś/-aś?
.....
.....
6. Czy uczęszczasz na zajęcia koła europejskiego/klubu europejskiego?
.....
.....
7. Jaki temat najbardziej zainteresował Cię na tych zajęciach?
Podaj przykład.
.....
.....
8. Czy i w jakim konkursie o tematyce europejskiej brałeś/-aś udział?
.....
.....
9. Jaką imprezę o tematyce europejskiej zaproponowałbyś/-abyś w twojej szkole?
.....
.....
10. Co zawdzięczasz udziałowi w zajęciach, imprezach, konkursach o tematyce europejskiej?
.....
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety

Ankieta na temat zagadnień europejskich dla uczniów liceum ogólnokształcącego

Proszę o odpowiedź na następujące pytania.

Klasa III...

1. Jaki utwór z literatury europejskiej najlepiej pamiętasz z lekcji języka polskiego i dlaczego?
Krótko uzasadnij swój wybór.
.....
.....
2. Spośród podanych gatunków literackich podkreśl te, które najlepiej potrafisz omówić?
mit, epos, elegia, tren, oda, hymn, pieśń, fraszka, bajka, sonet, tragedia, komedia.
Omów dwa spośród wybranych i podkreślonych przez siebie gatunków literackich.
.....
.....
3. Wymień nazwisko/nazwiska poetów lub pisarzy europejskich, których poznałeś/-aś na lekcjach języka polskiego i których najchętniej czytasz. Uzasadnij swój wybór.
.....
.....
4. Napisz, na czym polega znaczenie Biblii w kulturze europejskiej i polskiej.
.....
.....
5. Napisz, na czym polega znaczenie mitologii greckiej w kulturze europejskiej i polskiej.
.....
.....
6. Czy i w jakiej szkolnej imprezie o tematyce europejskiej uczestniczyłeś/-aś?
Jeżeli tak, to krótko opowiedz o tej imprezie.
.....
.....
.....
7. Czy uczęszczasz na zajęcia koła europejskiego?
.....
8. Jaki temat najbardziej Cię zainteresował? Podaj przykład.
.....
9. Czy i w jakim konkursie szkolnym o tematyce europejskiej brałeś/-aś udział?
.....
.....
.....
10. Co zawdzięczasz udziałowi w zajęciach, imprezach, konkursach o tematyce europejskiej?
.....
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety

Ankieta o tematyce europejskiej dla nauczyciela języka polskiego

Proszę o odpowiedź na następujące pytania.

szkoła podstawowa ☐

gimnazjum ☐

liceum ogólnokształcące ☐

1. Jak ocenia Pani/Pan obecność tematyki europejskiej w nauczaniu języka polskiego w klasach 4–6 szkoły podstawowej/gimnazjum/liceum ogólnokształcącego?
.....
.....
2. Jak można wprowadzić zmiany w tym zakresie? Z czego zrezygnować? Co nowego zaproponować?
.....
.....
3. Na jakiego typu zajęciach realizuje Pani/Pan tematykę europejską? Czy tylko na lekcjach języka polskiego?
.....
.....
4. Czy na zajęciach koła polonistycznego (o ile działa w szkole) jest realizowana problematyka europejska? Jeżeli tak, to proszę podać przykłady tej tematyki.
.....
.....
5. Jakie metody pracy z uczniami dają Pani/Panu najlepsze rezultaty podczas realizacji zagadnień europejskich?
.....
.....
6. Czy współdziałała Pani/Pan przy realizacji problematyki europejskiej z nauczycielami innych przedmiotów? Jeżeli tak, to jakich?
.....
.....
7. Czy przygotowywała Pani/Pan w swojej szkole jakąś imprezę lub konkurs o tematyce europejskiej?
.....
.....
8. Czy przygotowywała Pani/Pan uczniów do udziału w konkursach o tematyce europejskiej poza szkołą? Jeśli tak, to do jakich i z jakim skutkiem?
.....
.....
9. Czy prowadzi Pani/Pan w swojej szkole klub europejski? (koło europejskie?) Jeśli tak, to jak Pani/Pan ocenia jego rolę w realizacji tematyki europejskiej?
.....
.....

Dziękuję za wypełnienie ankiety

Alina Wnuk

Die Realisation der europäischen Aufgaben in der Schulpolonistik (anhand der Umfragen vor)

(Zusammenfassung)

Der Artikel stellt die Realisation der europäischen Aufgaben in der Schulpolonistik anhand der Umfragen vor. Die Lehrer und die Schüler lodzer Grundschulen, Gymnasien und Lyzeen äußerten ihre Meinung über die Realisationsweisen der europäischen Problematik der Schulstunden im Unterricht, außer dem Unterricht und außer der Schule.

Die Untersuchungen führte man unter den 383 Schülern und 50 Polnischlehrern durch.

Der Artikel stellt auch die Beurteilung der Bildungs – und Erziehungswirkungen vor, die man in den Schulen übernimmt, um die europäische Problematik näher zu bringen.